

Teie 21.07.2009 nr

Õiguskantsler 30.11.2009 nr 6-3/091244/0907257

Seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta

Pöördusite õiguskantsleri poole oma 21.07.2009 avaldusega, milles leiate, et justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 "Vangla sisekorraeeskiri" (VSkE) § 60 lg 1 ei pruugi olla põhiseaduspärane.

Märgite oma avalduses, et VSkE § 60 lg 1 alusel ei lubatud Teil kartserikambrisse kaasa võtta aluspesu, sokke, taskurätti, deodoranti, käekella ja ikoone (ususümbboleid).

Tutvunud Teie avalduse, asjaomaste õigusnormide, kohtupraktika ja õiguskirjandusega, leian, et justiitsministri 30.11.2000 määrusega nr 72 kehtestatud vangla sisekorraeeskirja § 60 lg 1 on kooskõlas põhiseadusega.

Järgnevalt põhjendan Teile oma seisukohta.

I Asjaolud ja menetluse käik

1. Teie avalduse menetlemiseks koostas in ma teabe nõudmise justiitsministrile ja Tartu Vangla direktorile.

1.1 Justiitsministri seisukoht

2. Vangistusseaduse (VangS) § 65¹ lg 1 teise lause kohaselt antakse kartserisse vastuvõtmisel kinnipeetava juures kambris olnud isiklikud asjad hoiule ning tagastatakse kinnipeetavale pärast kartserist vabastamist. Justiitsminister leiab, et sellest lähtub üldpõhimõte, et juhul, kui isikule on määratud rangeim distsiplinaarkaristus, siis selle üheks osas on ka see, et kinnipeetaval ei ole õigust isiklike asju kasutada. Justiitsministri hinnangul peavad kartserikaristuse tingimused olema tunduvalt askeetlikumad kui tavarežiimil viibivatel kinnipeetavatel, mis peab võimaldama isikul oma käitumise üle järele mõelda. Samas kinnitab minister, et isiku põhiõiguste- ja vabaduste kaitsest lähtuvalt on vajalik, et esmatarbeesemed või muud hädavajalikud esemed oleksid isikul ka kartseris kättesaadavad.

3. Eelnevast lähtuvalt ongi VSke § 60 lõikes 1 sätestatud, et kartseris viibival kinnipeetaval võivad olla kaasas pühakiri, tema õiguste kaitseks vajalikud õigusaktid (eelkõige "Eesti Vabariigi põhiseadus", "Vangistusseadus", "Vangla sisekorraeeskiri" ja "Vangla kodukord"), abielusõrmus, ususümbolid, mõistlikus koguses õppe- või usukirjandust, kirjapaberit, kirjutusvahendeid, kirjamärke, ümbrikke, tema kohta tehtud kohtuotsuseid ja -määrusi, süüdistuskokkuvõtteid, tema kirjadele saabunud vastuseid, üks telefonikaart, seep, kamm, hambapasta, hambahari, käterätt, tualettpaber ning naissoost kinnipeetaval hügieenisidemed.

4. Justiitsminister leiab, et VSke § 60 lõikes 1 toodud loetelus on kajastatud esemed, mis ei ole otseselt seostatavad konkreetse isikuga, vaid on üldisemat laadi tarbekaubad, näiteks esmatarbevahendid (hügieenitarbed). Samuti esemed, mis on otseselt seotud isiku põhiõiguste ja -vabaduste kaitsega (kirjatarbed kaebuste kirjutamiseks, isiku kohtuasjade materjalid ja õigusaktid, telefonikaart perekonnale helistamiseks, ususümbolid) või siis esemed, mis on otseselt seostatavad taasühiskonnastava tegevusega (õppe- või usukirjandus). Ainus isiklikku laadi ese, mis on seostatav konkreetse isiku endaga, on abielusõrmus.

5. Justiitsminister on seisukohal, et VSke § 60 lõikes 1 toodud loetelu ei ole vajalik laiendada. Ka käesoleval hetkel kajastab loetelu juba maksimumi lubatud esemetest, sest vastasel juhul kaoks ära karistuslik efekt ning tekiks lisariskid vangla julgeolekule. Kartserikaristuse üheks eesmärgiks on anda aega isikule oma tegevuse üle järele mõelda. Juhul, kui isik saab kartseris tegeleda võrdväärselt asjadega nagu seda tavarežiimil olles, siis ei ole kartserikaristusel ka ühte olulist funktsiooni. Lisaks tagab vangla isikule kartserikambris viibimise ajal kõik vajaliku, sh toitlustamise, riietuse ja ka kinnipeetava informeerimise ja nõustamise tema jaoks olulistes küsimustes. Seega leiab justiitsminister, et kartseris viibides puudub kinnipeetaval reaalne vajadus isiklike asjade omamiseks, mis ei ole toodud VSke § 60 lõikes 1 esitatud loetelus.

6. Justiitsminister selgitab, et VangS § 65¹ lg 1 teise lause kohaselt jäetakse kinnipeetava isiklikud asjad vangla hoiule. Üheks põhjuseks on julgeolekuriskide vähendamine ja kinnipeetavate tervise kaitse. Kartserisse paigutamine on ilmselgelt isikule ebameeldivaks ja võib tekitada frustratsiooni, ka praktika on näidanud, et just kartserisse paigutatud isikud võivad kuuluda sellesse riskigruppi, kes end soovivad vigastada, kasutades selleks kõikvõimalike igapäevaseid esemeid.

7. Lõpetuseks kinnitab justiitsminister, et käekellaga seonduvalt tuleb arvestada, et näiteks on käekellade kate plastikust või klaasist, mida aga on võimalik kasutada enesevigastamiseks või ka vanglaametnike ründamiseks. Seoses käekellaga peab minister oluliseks veel rõhutada, et kellaajast annavad teada vanglaametnikud, samuti on vanglaelu igapäevarežiim jaotatud selliselt, et ka kartseris viibival kinnipeetaval on täpselt teada, mis ajal toimuvad toitlustamised või jalutuskäigud. Seega leiab minister, et ei ole alust eeldada, et kinnipeetav on jätetud aegruumis teadmatusse.

1.2 Tartu Vangla seisukoht

8. Tartu Vangla direktor kinnitab, et Te viibisite Tartu Vangla kartserikambris distsiplinaarkaristust kandmas ajavahemikul 03.03.2009–28.03.2009 (kandsite järjestikku kahte distsiplinaarkaristusena määratud kartserikaristust).

9. Tartu Vangla direktor märgib, et Teil olid kartserikambris kaasas hambahari, hambapasta, seep, lisaks veel erinevatelt ametiasutustelt saabunud dokumentide originaalid ning arvestatav hulk erinevaid dokumentide koopiaid, kirjutusvahendid ning kirjapaber.

10. Tartu Vangla direktori sõnul teeb kinnipeetav ise valiku, milliseid kartserikambris lubatud esemeid ta kartserisse kaasa tahab võtta. Direktori kinnitusel ei soovinud Te kartserisse kaasa võtta ususümboleid, milleks olid papist ikoonid ja metallist rist ning need jäid Teie isiklike asjade hulka kartseri juures asuvasse kappi. Kartseris viibimise ajal Te kirjalikku ega suulist taotlust ususümbolite kambrisse saamiseks ei esitanud.

11. Direktor kinnitab, et Tartu Vanglas antakse kinnipeetavale kartserikambrisse paigutamisel kartseri vorm, milleks on heledat värvi linasest materjalist pikad püksid ja pikkade varrukatega särk. Juhul, kui on alust arvata, et ainult kartseri riietuses võib olla külm, lubatakse kinnipeetul riiete all kanda vangla vormi hulka kuuluvaid lühikesi pükse ja T-särki. Sõltuvalt välistemperatuurist, saavad kinni peetavad isikud kartserikambrist jalutuskäigule minnes heleda sooja jope ning võivad kanda mütsi. Lisaks võivad kinnipeetavad kanda isiklike kindaid ja salli. Jalutuskäiguks vajalik riietus asub eraldi ruumis, kust kinni peetav isik need jalutuskäigule minnes võtab ja jalutuskäigult saabudes tagasi paneb. Kinnipeetavatel on lubatud kartserikambris omada neile kuuluvaid aluspükse, sokke ja jalatseid.

12. Tartu Vangla direktor väidab, et Teil ei olnud lubatud kartseris viibimise ajal erandkorras kanda isiklikku riietust. Samas lisab direktor, et aluspesu, sokid ja jalatsid olid Teil isiklikud ja neid lubati Teil kartseris kanda, kuna nimetatud esemed vangla vormi hulka ei kuulu ning neid vangla ise ei väljasta.

13. Tartu Vangla direktor kinnitab oma vastuses minu teabe nõudmisele, et kuna käekell ei ole kinnipeetavale kartserikambris lubatud ese, siis seda kartserikambrisse ei saa. Tartu Vangla ei ole kartserikambrisse paigutatud kinnipeetavale ka erandkorras käekella lubanud, kuna kinnipeetavad ei ole suutnud mõislikult põhjendada, miks just neile tuleb kartserikambris käekella lubamise osas erand teha. Vanglas on kehtestatud kellaajaline päevakava, mis annab kinnipeetavale piisava ülevaate kellaajast, samuti on tal võimalik kella küsida valvurilt ja inspektor-kontaktisikult. Arvestades, et kinnipeetav isik ilma saatjata vangla territooriumil ringi liikuda ei saa, siis ei pea kinnipeetav ka muretsema, et tal õigeks ajaks kuhugi minemata jääb. Selle eest hoolitseb direktori sõnul vangla.

II Asjaomased õigusnormid

14. Vangistusseadus:

"§ 15: Kinnipeetava isiklikud asjad

[...]

(3) Kinnises või avavanglas kinnipeetavale keelatud asjade loetelu, enda juures ja laos olevate asjade kogukaalu, samuti hoiule võetavate asjade hoidmise korra kehtestab justiitsminister määrusega.

[...]

§ 65¹. Distsiplinaarkaristuse täideviimine kartserisse paigutamise korral

[...]

(2) Kartserisse vastuvõtmisel otsitakse kinnipeetav läbi ning talle antakse kartseri arvel olev riietus. Kinnipeetava juures kambris olnud isiklikud asjad antakse hoiule ning tagastatakse kinnipeetavale pärast kartserist vabastamist.

[...]"

15. VSke § 60 lg 1:

"Kartseris võivad kinnipeetaval olla kaasas pühakiri, tema õiguste kaitseks vajalikud õigusaktid (eelkõige "Eesti Vabariigi põhiseadus", "Vangistusseadus", "Vangla sisekorraeeskiri" ja "Vangla kodukord"), abielusõrmus, ususümbolid, mõistlikus koguses õppe- või usukirjandust, kirjapaberit, kirjutusvahendeid, kirjamärke, ümbrikke, tema kohta tehtud kohtuotsuseid ja -määrusi, süüdistuskokkuvõtteid, tema kirjadele saabunud vastuseid, üks telefonikaart, seep, kamm, hambapasta, hambahari, käterätt, tualettpaber ning naiskinnipeetaval hügieenisidemed."

III Õiguskantsleri seisukoht

16. Täitevvõimu (sh ministri) määrusandlusõigus on tulenevalt PS § 3 lg 1 piiratud seaduses sisalduva spetsiaaldelegatsiooniga. Kui määrusandluseks on täidesaatvat võimu volitatud, siis on peamine nõudmine täidesaatva võimu tegevusele see, et volitusest üle ei astutaks.¹

17. Leian, et küsimus ministri määrusega antud normide küllaldasest õiguslikust alusest ja põhiseaduspärasusest tõusetub eelkõige juhul, kui määrukses sisalduv normistik piirab piisava intensiivsusega haldusväliste isikute õigusi ning kui seejuures ei ole võimalik lugeda seadusest välja, et vastav piirang oleks juba seaduses väljendatud või seadusega täitevvõimule reguleerimiseks delegeeritud. Mida olulisem isiku õiguste piirang täitevvõimu määrukses tuleneb, seda selgem peab seaduse tasandil olema selle piirangu õiguslik alus või piirangu konkretiseerimiseks antav volitusnorm.

18. Asudes VSke § 60 lõike 1 põhiseaduspärasuse hindamisele, pean vajalikuks peatuda esiteks küsimusel, millist põhiõigust säte riivab.

19. Olete avalduses esitanud taotluse kontrollida VSke § 60 lõike 1 vastavust ennekõike PS §-le 11. Sissejuhatavalt nendin, et PS § 11 ei kujuta endast eraldiseisvat ja eraldi realiseeritavat põhiõigust, vaid tingimusi, millele peavad põhiõiguste piiramist võimaldavad normid vastama.

20. Riigikohus on leidnud, et "[K]innipeetava huvi kasutada oma omandit, sh isiklike asju kõikjal vangla territooriumil, ei kuulu PS § 32 lg 2 kaitsealasse^{2,3}. Seega võib väita, et kartseris kehtiv isiklike asjade kasutamise piirang riivab vähemalt PS §-s 19 sätestatud põhiõigust vabale eneseteostusele. PS § 19 lg 1 on lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigus, mis tähendab, et selle õiguse riivet õigustab mistahes põhiseadusega kooskõlas olev eesmärk.

21. Põhiseaduse kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel (PS § 3 lõike 1 lause 1). Samuti rõhutab põhiseadus, et põhiõigusi ja -vabadusi tohib piirata üksnes kooskõlas põhiseadusega ning piirang peab olema proportsionaalne (PS § 11).

¹ T. Annus. Riigiõigus. Tallinn 2006 lk 85.

² PS § 32 lg 2: "Igatiel on õigus enda omandit vabalt vaadata, kasutada ja käsutada. Kitsendused sätestab seadus. Omandit ei tohi kasutada üldiste huvide vastsetl."

³ Vt ka RKHKo 21.06.2007 nr 3-3-1-29-07, p 19: "Kolleeium on seisukohal, et kinnipidamisrežiimist tulenevad kitsendused vanglas kinnipeetava isiklike asjade viimisele väljapoolle kambrit ja kinnipeetavate vabaks liikumiseks ettenähtud kohti, ei ole kehtestatud õigusvastaselt. Kinnipeetava huvi kasutada oma omandit, sh isiklike asju kõikjal vangla territooriumil, ei kuulu PS § 32 lg 2 kaitsealasse. Kinnipeetavale vanglas lubatud isiklike asjade kasutamine ei pea olema ühetaholiselt lubatud kõigis vangla ruumides. Nagu eelnevalt märgitud, on vangistuse täideviimise eesmärgi saavutamiseks ja vanglas julgeoleku tagamiseks võimalik näha ette erinevad kinnipidamistingimused vangla erinevates osades. Seetõttu ei pea ka pikaajalisteks kokkusaamisteks kasutatavas kokkusaamisruumis lubatud asjade loetelu kattuma kinnipeetavale kartseris lubatud asjade loeteluga."

22. Iga täidesaatva võimu poolt isiku suhtes kohaldatava põhiõiguse piirangu (ükskõik, kas täidesaatva võimu üld- või üksikaktiga) aluseks peab olema seadus, mis lubab piirangut kehtestada. Ka PS § 87 punkt 6 ja § 94 lõige 2 rõhutavad, et Vabariigi Valitsus ja minister annavad määrusi "seaduse alusel ja täitmiseks".

23. Ministri määruse konkreetse sätte põhiseaduspärasust kontrollitakse kahel astmel. Esiteks hinnatakse määruse sätte formaalset vastavust põhiseadusele ja seejärel materiaalselt vastavust põhiseadusele.

24. Ministri määruse formaalse põhiseaduspärasuse tuvastamisel tuleb hinnata määruse andja pädevust vastava regulatsiooni andmiseks, õigusaktile kehtestatud vorminõuete täitmist ning menetlusreeglite järgimist. Samuti hinnatakse formaalse põhiseaduspärasuse juures regulatsiooni vastavust õigusselguse põhimõttele.

25. Kui määrus on formaalselt põhiseadusega kooskõlas, hindan ministri määruse sätte materiaalselt põhiseaduspärasust. Materiaalse põhiseaduspärasuse juures kontrollin, kas normi andmiseks on olemas kohane volitusnorm, kas määruse andmisel on peetud kinni volitusnormi piiridest, mõttest ja eesmärgist. Samuti hindan, kas määruse säte on antud legitiimset eesmärki silmas pidades ja kas säte on proportsionaalne (sobiv, vajalik ja mõõdukas soovitud eesmärgi suhtes).

3.1 Formaalne põhiseaduspärasus

26. Ministri pädevus anda seaduse alusel ja täitmiseks määrusi tuleneb PS § 94 lõikest 2. Vabariigi Valitsuse seaduse § 50 lõige 1 ja lõige 2 täpsustavad mõningal määral PS § 94 lõikes 2 antud pädevust. Vangla sisekorraeeskiri on kehtestatud justiitsministri määrusega. VangS § 15 lg 3 volitab justiitsministrit kehtestama kinnises või avavanglas kinnipeetavale keelatud asjade loetelu, enda juures ja laos olevate asjade kogukaalu, samuti hoiule võetavate asjade hoidmise korra. Seega on justiitsminister pädev kehtestama kõnealust regulatsiooni.

27. Ministri määruse andmise menetlusele ja vormile laienevad üldised haldusmenetluse reeglid, mis on konkreetsetl väljendatud haldusmenetluse seaduse sätetes (nt antakse määrus kirjalikus vormis, avaldatakse nõuetekohaselt jms). Käesoleval juhul pole mul alust arvata, et justiitsminister oleks eiranud määruse ja selle muutmise määruste andmise menetlusele ja vormile kehtestatud reegleid, mistõttu ma sellel pikemalt ei peatu. **Seega vastab VSKE § 60 lõige 1 formaalselt seadusele ja põhiseadusele. Säte on antud pädeva organi poolt kehtestatud korda järgides ja seaduses ette nähtud moel avaldatud.**

3.2 Materiaalne põhiseaduspärasus

3.2.1 Volitusnorm ja legitiimne eesmärk

28. Ministri määruse aluseks, millega piiratakse isikute põhiõigusi, peab olema vastav volitusnorm seaduses. Määrus peab pidama kinni formaalse seaduse materiaalsest raamist, vastama volitusnormi piiridele, mõttele ja eesmärgile. HMS § 90 lõige 1 sätestab, et määruse võib anda ainult seaduses sisalduva volitusnormi olemasolul ja kooskõlas volitusnormi piiride, mõtte ja eesmärgiga. Sama on nentunud ka Riigikohus, öeldes et: "Õiguse teooria kohaselt peab täitevvõimu üldakti andmiseks olema seaduses vastavasisuline delegatsiooni- ehk volitusnorm. Selles normis täpsustatakse akti andmiseks pädev haldusorgan ning talle antava määrusandliku volituse selge eesmärk, sisu ja ulatus. Peale selle võib seaduse delegatsioonisäte kehtestada ka muid norme täitevvõimu kohustamiseks või tema legislatiivfunktsiooni piiramiseks. Volituse eesmärgi, sisu ja

ulatuse sätestamine seaduses on vajalik selleks, et igaüks saaks aru, missugust halduse üldakti tohib anda."⁴ Samas lahendis on ka sedastatud, et: "[...] volituse eesmärk, sisu ja ulatus (võib) olla ka seadusest tõlgendamise teel tuletatav. Kuid õiguse subjekt peab seadusega tutvumisel olema võimalik jõuda kindlale arusaamale, et selle seadusega reguleeritud küsimustes võib täitevvõim anda halduse üldakti. Samas ei tohi [...] määrus väljuda volitusnormi sisaldava seaduse reguleerimiseseme raamidest."⁵

29. Oluline on märkida, et õiguskirjanduses ja kohtupraktikas on nenditud, et otsese volitusnormi puudumisel võib piisata ka lihtsalt sellest, et õiguse subjekt jõuab seadusega tutvumisel kindlale arusaamale, et selle seadusega reguleeritud küsimuses võib täitevvõim anda halduse üldakti.⁶ Riigikohus on leidnud, et: "Intra legem määruse korral võib volituse eesmärk, sisu ja ulatus olla ka seadusest tõlgendamise teel tuletatav. Kuid õiguse subjekt peab seadusega tutvumisel olema võimalik jõuda kindlale arusaamale, et selle seadusega reguleeritud küsimustes võib täitevvõim anda halduse üldakti. Samas ei tohi intra legem korras antud määrus väljuda volitusnormi sisaldava seaduse reguleerimiseseme raamidest."⁷

30. Volitusnormi olemasolu ja sisu ning selle alusel antud määruse hindamisel ei saa sageli piirduda vaid konkreetse sätte sõnastusega, vaid arvestada tuleb kogu seaduse regulatsiooni ja seadusandja tahet üht või teist küsimust reguleerida.

31. VangS § 15 sätestab kinnipeetavale vanglas lubatud isiklikud asjad ning isiklike asjadega toimimise üldised reeglid. VangS § 15 lg 3 volitab justiitsministrit kehtestama kinnipeetule keelatud asjade loetelu ning hoiule võetud esemete hoidmise korra. Haldustasandil konkretiseerivad seaduses sätestatud VSKE 12.-13. ptk. Osundan, et VSKE 12. ptk kuulub ka kõnealune VSKE § 60 lg 1, mis sätestab kartseris lubatud isiklike asjade loetelu.

32. Kuigi VangS § 15 asub vangistusseaduse struktuuris kinnipeetava vanglasse vastuvõtmist käsitlevas jaos, tuleb sellest kinnipeetava isiklike asjade lubatavuse osas juhendada nii kinnipeetava vanglasse saabumisel kui täideviimisprotsessi käigus.⁸ Teisisõnu kohaldub VangS § 15 kui kinnipeetavate isiklike asju reguleeriv üldnorm ka täitmisprotsessi käigus kinnipeetavale kohaldatavale distsiplinaarkaristusele (kartserisse paigutamisele).

33. Samal ajal tuleb silmas pidada, et VangS § 65¹ lg 2 sätestab kinnipeetavale sisuliselt keelu võtta kartserisse kaasa isiklike asju ("... kambris olnud isiklikud asjad antakse hoiule..."). Teisalt reguleerib VangS 65¹ lg 2 seda, et kinnipeetava kambris olevad isiklikud asjad antakse kartseris viibimise ajaks vangla hoiule, st vangla vastutab distsiplinaarkaristuse täideviimise ajal nimetatud esemete säilimise eest.

34. Kuna kartserikaristus on kõige rangem distsiplinaarkaristus, siis on oluline, et see oleks võimalikult efektiivne. Kartserikaristuse muudab efektiivseks eelkõige režiim, millele kinnipeetav kartserisse paigutamisel allutatakse. Režiimi üheks osaks on kartserikambri ja tavalise eluosakonna kambri mõningane erinemine kinnipidamistingimuste osas, millised tõsi küll, on suhteliselt tagasihoidlikud ning üldjoontes on nõuded kartserikambri ja eluosakonna kambri sarnased. Teisalt on kartserirežiimi puhul oluline see, et kartserikambri on keelatud enamus kinnipeetu isiklikest asjadest, mis loob põhilise erinevuse eluosakonna kambri ja kartserikambri vahel.

⁴ RKHKo 20.12.1996, nr 3-4-1-3-96.

⁵ RKHKo 20.12.1996, nr 3-4-1-3-96.

⁶ A. Aedmaa jt. Haldusmenetluse käsiraamat. Tallinn 2004, lk 460 allmärkus nr 579.

⁷ RKPJKo, 20.12.1996, nr 3-4-1-3-96.

⁸ L.Madise jt. Vangistusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: kirjastus Juura2009, komm 1, lk 52.

35. Lisaks märgin, et tulenevalt isiklike asjade üldisest keelust ja VangS § 65¹ lõikes 4 sätestatust on kartserikambris viibides piiratud ka mõningad kinnipeetu õigused, mis tal tavakambris oleksid eelduslikult vabalt realiseeritavad (nt võimalus kuulata raadiot, lugeda ajakirju, juturaamatuid jne). Nimetatud õiguste piiramist ei saa vaadelda lahus kartserisse paigutamisest, vaid tuleb käsitleda kartserisse paigutamise vältimatult kaasnevate piirangutena, millest võib kartser kui karistus kaotada oma olemusliku sisu. Viimased on samuti kinnipeetava mõjutusvahendid nagu füüsilise vabaduse piiramine.

36. Kartseris isiklike asjade kasutamise piirang on kehtestatud eesmärgiga muuta kartserikaristus kui kõige rangem distsiplinaarkaristus, efektiivseks. Olen nõus justiitsministri seisukohaga, milles ta kinnitas, et juhul, kui kartseris oleksid kinnipeetule lubatud kõik tema isiklikud asjad, siis ei erineks kartseris viibimine oluliselt viibimisest eluosakonna kambris.

37. VangS § 4¹ lõikest 1 tulenevalt tuleb kinni peetud isikut kogu kinnipidamise ajal kohelda tema inimväärikust austaval viisil. Seega on riigil (vanglal) kohustus ka kartserikaristuse kandmise ajal tagada kinni peetud isikule elutegevuseks tarvilik. Toit, jook, riided ja voodiriided antakse kartserisse paigutatud kinnipeetavale vangla poolt. Täiendavalt on VSKE § 60 lõike 1 alusel lubatud kinnipeetul võtta kartserisse kaasa kõige esmasemad elutegevuseks ning oma õiguste kaitseks vajalikud esemed. VangS § 15 lg 3, nagu eelnevalt juba märgitud, volitab justiitsministrit kehtestama kinnipeetule keelatud asjade loetelu ning hoiule võetud esemete hoidmise korra.

38. Tulenevalt VangS § 4¹ lg 1 ja § 15 tõlgendamisest koosmõjus VangS §-ga 65² lõikega 2 on justiitsministril seaduslik alus kehtestada kartseris lubatud esemete loetelu. Ka Riigikohus on leidnud, et kinnipeetavale vanglas lubatud isiklike asjade kasutamine ei pea olema ühetaoliselt lubatud kõigis vangla ruumides ja et vangistuse täideviimise eesmärgi saavutamiseks ja vanglas julgeoleku tagamiseks võimalik näha ette erinevad kinnipidamistingimused vangla erinevates osades.⁹

39. Kokkuvõttes märgin, et vangla sisekorraeeskirja kõnealune norm on antud kooskõlas volitusnormiga – vastab selle sisule, mõttele ja piiridele. Samuti võib kokkuvõtlikult möönda, et kartseris olles on isiklike asjade osas piiratud üksnes kinnipeetu vaba aja sisustamiseks mõeldud esemete kasutamist. Esmatarvilikud asjad on kartseris kinnipeetule kooskõlas inimväärikust austava kohtlemise põhimõttega lubatud.

3.2.2 Proportsionaalsus

3.2.2.1 Sobivus ja vajalikkus

40. Arvestades asjaolu, et vangistust reguleerivate õigusaktide kohaselt moodustab kartserikaristuse sisu ennekõike vaba aja sisustamise vahendite kasutamise keeld ja muude soodustuste peatamine või peatamise võimalus (VangS § 65¹ lg 4) ning nendega luuakse põhiline erinevus n-ö tavakambris viibimise ja kartserikambris viibimise vahel, siis olen seisukohal, et isiklike asjade kasutamise piiramine on sobiv ja vajalik, täitmaks kartserikaristuse eesmärki. Kui kartserikambris oleksid kinnipeetul kõik samad õigused ja tingimused, mis tavakambris, siis kaotaks kartserikaristus oma eesmärgi.

41. Viimasega ei soovi ma väita, et vabaduskaotuslikku karistust kandvate kinnipeetavate põhiõiguseid võiks suvaliselt piirata. Kindlasti mitte. Nõustun täielikult Riigikohtu seisukohaga,

⁹ RKHKo 21.06.2007 nr 3-3-1-29-07, p 19.

mille kohaselt "[...] inimväärikus on kõigi isiku põhiõiguste alus ning põhiõiguste ja vabaduste kaitse eesmärk. Inimväärika kohtlemise nõue laieneb ka kinnipeetavatele. Asjaolu, et isik kannab karistust kuriteo toimepanemise eest ja sellega seoses on tema suhtes seaduse alusel kohaldatud põhiõiguste ja -vabaduste piiranguid, ei anna õigustust sekkuda isiku põhiõigustesse enam, kui see tuleneb otse seadusest. Distsiplinaarkaristuse õigusvastane kohaldamine iseendast ei too tingimata kaasa inimväärikuse kahjustamist. Määrav tähendus on kohaldatud karistuse liigil ja karistuse kohaldamise tingimustel. Kinnipeetava paigutamine kartserisse on vastavalt Vangistusseaduse § 63 lg-le 1 kõige rangem distsiplinaarmeede. [...] Kolleegium peab kartserisse paigutamist intensiivselt põhiõigusi riivavaks ning kinnipeetava seisundit märgatavalt halvendavaks karistuseks. Selle karistuse olemust ja tagajärgi silmas pidades on Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel Rec(2006)2 Euroopa Vanglareeglistiku kohta (punkt 60.5) sätestatud, et kartserisse paigutamist tuleb karistusena kohaldada üksnes erandlikel juhtudel."¹⁰

42. Olen seisukohal, et enamuse isiklike asjade keelamine kartseris on sobiv ja vajalik meede kartserikaristuse eesmärgi saavutamisel.

3.2.2.2 Mõõdukus

43. Mõõdukuse hindamisel tuleb kaaluda, kas kasutatav meede on proportsionaalne soovitud eesmärgiga. Tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigustesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust.

44. Märkite oma avalduses, et VSKE § 60 lg 1 ei luba kartserikambrisse kaasa võtta nt aluspesu, sokke, taskurätti, deodoranti, käekella ja ikoone (ususümboleid). Siiski nähtub kõnealusest õigusnormist, mida toetab ka Tartu Vangla vastus, et Teie avalduses nimetatud esemetest ei ole kartserikambris lubatud vaid käekell, taskurätt ja deodorant. Ususümboleid ei soovinud Te konkreetsel juhul Tartu Vangla kinnitusel ise kambrisse kaasa võtta ning samuti ei pöördunud Te kartseris olles kordagi vanglaametnike poole kõnealuste esemete kambrisse saamiseks.

45. Deodorandi osas leian, et selle olemasolu kartseris ei ole primaarne. VangS § 50 lg 1 alusel peab kinnipeetav hoolitsema oma isikliku hügieeni eest ja lg 2 alusel võimaldatakse kinnipeetavale vähemalt kord nädalas saun, vann või dušš. VangS § 65¹ lg 4, mis sisaldab kartserikaristust kandvale isikule kehtestatud piirangute viitelist loetelu, ei näe ette VSKE §-s 50 sätestatu mittekohaldamist kartseris viibivale kinnipeetule. Samuti on VSKE § 60 lg 1 alusel kartseris lubatud seep, kamm, hambapasta, hambahari, käterätt ja tualettpaber, mis võimaldavad kinnipeetaval oma hügieeni eest piisaval määral hoolitseda. Mõõnan, et kuigi taskuräti saab vajaduse korral asendada (sõltuvalt tasuräti kasutamise eesmärgist) käteräti või tualettpaberiga, võiksid (paber)taskurätid olla kartseris lubatud. Eeltoodu ei tähenda, et VSKE § 60 lg 1 oleks seetõttu põhiseadusega vastuolus. Samuti ei ole välistatud, et praktikas võimaldatakse kartserisse paigutatud kinnipeetavale, kelle tervises seisund seda tingib, erandkorras taskurättide kasutamine. Seetõttu analüüsin mõõdukuse puhul järgnevalt vaid käekella puudumist VSKE § 60 lg 1 sätestatud nimistust.

46. Tartu Vangla direktor on oma vastuses minu teabe nõudmisele märkinud, et vanglas on kehtestatud kindel päevakava, mis annab kinnipeetavale piisava ülevaate kellaajast, samuti on tal võimalik kella küsida valvurilt ja inspektor-kontaktisikult. Arvestades, et kinnipeetav isik ilma saatjata vangla territooriumil ringi liikuda ei saa, siis ei pea kinnipeetav ka muretsema, et tal õigeks ajaks kuhugi minemata jääb. Selle eest hoolitseb direktori sõnul vangla.

¹⁰ RKHKo 22.03.2006, nr 3-3-1-2-06, p 10-11.

47. Justiitsminister toob oma seisukohas veel täiendavalt välja, et käekell võib olla kartserikambris teatud tingimustel olla ohtlik.

48. Põhimõtteliselt tuleb vangla seisukohaga nõustuda ja märkida, et kartseris viibival kinnipeetul on üsnagi paikapandud päevakava ning reaalne vajadus käekella olemasoluks puudub. Arvestada tuleb seejuures ka seda, et vanglaametnikel on kohustus pidevalt jälgida kartseris viibivaid kinnipeetuid ning selle tegevuse juures on kinnipeetul võimalus küsida ametnikult kellaaega. Lisaks vangla päevakavas täpsalt paikapandud näiteks söögikorrad ning seegi annab kinnipeetule ülevaate ajast.

49. Seega võib tõdeda, et isiklike asjade keelamine kartseris on seatud eesmärgi saavutamiseks mõõdukas vahend ega sekku kinnipeetu põhiõigustesse enam, kui see on legitiimse eesmärgi saavutamiseks vajalik.

50. Siiski märgin, et tulenevalt märgukirjale ja selgitustaotlusele vastamise seadusest on Teil õigus pöörduda justiitsministri poole ning paluda tal alгатada vangla sisekorraeeskirja muutmine, millega lisataks VSkE § 60 lõikese 1 ka käekell ning teised esemed, mis Teie hinnangul kinnipeetul peaksid kartserikambris olema.

IV Kokkuvõte

51. Tutvunud Teie avalduse, asjaomaste õigusnormide, kohtupraktika ja õiguskirjandusega, leian, et VSkE § 60 lg 1 on kooskõlas põhiseadusega.

Lugupidamisega

Indrek Teder

Teadmiseks: Justiitsministeerium
Tartu Vangla

Jaanus Konsa 693 8445
E-post: jaanus.konsa@oiguskantsler.ee